

Lukijapuheenvuoro Veikko Huovinen -kirjailijaseuran vuosikokouksessa 5.4.2025, Eila Valtanen

Hyvät Veikko Huovisen kirjojen ystävät, arvoisa puheenjohtaja,

oli helppo vastata myönteisesti, kun sain Matti-Jussilta pyynnön pitää lukijapuheenvuoro seuran vuosikokouksessa. Olen syvästi kiitollinen kirjailijalle, erityisesti hänen kirjoistaan ja hänen puolisolleen Hilkalle, koko Huovisen perheelle ja Huovis-seuralle virikkeistä ja hyvästä seurasta.

Samalla paikkaan laiminlyöntiäni. Suomalaisen kirjallisuuden seura keräsi Huovis-muistoja kirjailijan kuoleman jälkeen. Elin silloin hyvin hikisiä työvuosia. En ehtinyt kirjoittaa. Siksi tein muisteluksen nyt kirjallisena.

Olen tuiki tavallinen lukija, en kirjallisuuden tuntija, ja olen kotoisin Kainuu-nimisestä metsästä, lysmäpolvi taaplaaja. Mutta kirja on merkinnyt minulle aina paljon. Tunnustan nyt sortuvani minäilyyn, usein pilkkaamaani ilmiöön. Huovisen kirjoista nostan esille minulle tärkeimmät.

Kuinka kirjat ja eritoten Huovisen kirjat tulivat elämään

Synnyin Hyrynsalmella. Varhaislapsuuteen kuuluu kirjoihin liittyvä mukava muisto. Kummisetäni, metsäteknikko Jorma Rautavesi luki minulle tavan takaa Suomen kansan satuja. Ne lumosivat pienen kuulijan. Kun kummi ei enää jaksanut lukea, hän tuumi, että nyt lupsautetaan ja lupsautti paksun kirjan kiinni niin, että ilmavirta kutitti kasvojani. Olin alle kolmivuotias.

Mieleen jäivät lapsuudesta Zdeněk Milerin Kuinka myyrä sai housut ja Inga Borgin Parrak, valkoinen poro. Porokirja sytytti kestävän rakkauden Lappiin, jossa työskentelin myöhemmin metsänhoitajana kuusitoista vuotta.

Lukemaan opin Puolangan kirkonkylän kansakoulussa. Pakkauduin kouluun vuosi ennen oikeaa oppivelvollisuusikää. Kävin keskustelemassa asian selväksi kansakoulun johtajaopettaja Eero Mettovaaran kanssa, joka hymy huulilla soi moisen ilon.

Koulu kiinnosti, koska siellä oppii lukemaan. Lainasin ensimmäiset lainani Puolangan kirjastolta. Luin mm Anna-kirjoja, mutta Tarzan-kirjat olivat mielestäni parhaita. En uhrannut ajatustakaan kolonialismille tai epäuskottaville eläinfaabeleille, koska viidakossa riekkuva villi ja vapaa elukoitten kaveri kerta kaikkiaan vei sydämeni. Isotätini Saima Leinonen luovutti minulle omat Joy Adamsonin Elsa- ja Pippa-kirjansa.

Veikko Huovisen kirjat tulivat tutuksi kotona. Myös isäni nimi oli Veikko, ja hän oli Huovisen ikä- ja ammattitoveri, metsänhoitaja. Molemmat olivat pienikokoisia pula- ja sota-ajan kainuulaisia ja tunsivat toisensa. Isä osti aina Huovisen kirjan sen ilmestyttyä. Lyhyitä erikoisia, little-juttuja muistan lukeneeni.

Lapin vuosieni jälkeen palasin metsään nimeltä Kainuu. Kodin löysin Sotkamosta Saaritieltä, läheltä Konstankujaa, jolla Hilkka ja Veikko Huovinen asuivat.

Kun kannoimme kirjalaatikkoja sisään, kysyi naapuri Elsa-Liisa Saajoranta, pidänpö lukemisesta ja kiinnostaisiko paikallinen lukupiiri, Sotkamon kirjallisuuskkerho. Jo vain kiinnosti. Kävin koekyläilemässä silloisen vetäjän Ulla Valjuksen luona. Kerhon pitkäaikaisiin jäseniin kuului Hilkka Huovinen.

Sotkamon kirjallisuuskkerho toimi lähes viisikymmentä vuotta. Olin nuorin jäsen, joten ymmärtänette, mihin kerho hiipui. Syksyisin kävimme aluksi Suvikkaassa, Jorma Suvikkaan mainiossa ravintolassa

syömässä ja sovimme talven ohjelman. Kokoonnuimme kerran kuukaudessa jonkun jäsenen kotona, juotiin teet tai kahvit. Kukin vuorollaan esitteli Sotkamon kirjaston kaukolainana jäsenille toimittaman kirjan ja myös kirjailijan elämän. Keväällä oli runoilta, luettiin kunkin lempirunoilijan runoja.

Jäsenet koostuivat edistyksellisistä, minua sivistyneemmistä, pitkän elämäntyön tehneistä naisista kuten mm rehtori Aune Meriläinen ja saksan kielen lehtori Aune Tuikkala. Yllätyin usein keskustelujen säihkeestä ja naisten viisaista näkemyksistä. **Kerho avarsi lukumakuani, innosti uusiin kirjailijoihin ja opetti, kuinka henkilökohtaisia lukukokemukset aina ovat. Kirja on kirjailijan puhetta lukijalle, ja lukijoiden ymmärrys ja kokemus vaihtelevat.**

Huovisten kaunis koti Pirttijärven rannalla tuli tutuksi. Kun kokoonnuimme Huovisilla, herrasmieskirjailija kyllä auttoi palttoot yltämme, mutta vetäytyi nopeasti omiin oloihinsa. Takkeja riisuttaessa hän ehätti kyllä joka kerta päivittää tietonsa metsätalouden kuumista kysymyksistä. Huomasin kirjailijan seuraavan metsätaloutta tarkasti.

Pieni episodi kirjallisuuskerhon Huovisilla kokoontumisista sopinee kertoa. Muuan ahkera lukija tapasi lähettää Huoviselle postikortteja matkoiltaan allekirjoituksella Leevi Sytky. Matkat suuntautuivat kaikkialle maapallolla. Kerran Hilka Huovinen toi luettavaksi hilpeän kortin. Leevi Sytky oli rantautunut Kyprokselle, kirjoitti elelevänsä siellä sisiliskona ja tiirailevansa kauniitten kyproslaisten naisten hameitten alle. Olivat osoittautuneet siveiksi.

Tapasin kirjailijan työn merkeissä tilaisuudessa, jossa esiteltiin Kainuun metsätaloutta yliopiston metsäopiskelijoille. Olivat saaneet seminaareja karttelevan Huovisen paikalle, kun eivät edellyttäneet esitelmää vaan kirjailija suostui haastateltavaksi.

Metsäylioppilaat kysyivät Huoviselta muun muassa, mikä Huovista eniten nykymetsätaloudessa kummastuttaa. Vastaus kuului: puhe monimuotoisuudesta. Maastosta voi paikantaa reheviä ja kuivia kangasmaita, lehtoja, kuivia kankaita, samaten soita, aavoja, nevoja, korpia, rämeitä. Huovinen ihmetteli, että miten tavallinen metsuri, motokuski, metsänhoitaja voisi luonnon monimuotoisuutta pohjoisboreaalisisä metsissään miksikään muuksi muuttaa. Kun Huoviselta kysyttiin, mikä hänen mielestään on onnellisin elämänmuoto Suomessa, hän vastasi uskovansa maalla elävän pieneläjän, suhteellisen omavaraisen ja vähään tyytyväisen olevan ehkä onnellisin. **Viisaan kirjailijan mukaan nykyihmisillä ei ole aikaa olla onnellinen, kun on aina niin kiire.**

Seuran kaksi alkuvuotta

Kainuun Eino Leino -seuran aktiivit, Esko Piippo ja Toini Blomqvist saivat Huoviselta luvan perustaa kirjailijaseuran. Toini Blomqvist oli kouluni rehtori, joka kannusti tyttöjä opiskelemaan luonnontieteitä. Oli tuuminut, että ”minun työstäni kyllä löytyy puheenjohtaja.” Hän ehdotti minua Huoviselle, ja kun toisemme tunsimme, Huovinen hyväksyi asian.

Seuran kahtena alkuvuonna piileskelevä kirjailija yllätti. Hän osallistui liki jokaiseen seuran järjestämään tilaisuuteen. Jäseniä oli alkuaikoina yli 400. Ennen jokaista johtokunnan kokousta soitin Kuhmon Timoniemeltä Sotkamoon ajaessa Huoviselle, ja kävimme läpi esillä olevia asioita. Puhelu kesti aina sen reilut 70 kilometriä, mitä ajo Kuhmon korvesta Sotkamon keskusta menee.

Huovisen toive oli, etteivät hänen kirjansa pölyttyisi hyllyissä. Siispä seura yllytti jäseniä perustamaan Huovis-henkisiä lukupiirejä kirjastoille. Yksi toimikin jo valmiiksi Tampereella, ja kuusi uutta perustettiin. Kerran kirjailija tupsahti Kuhmon kirjastolle lukupiiriin. Kuhmossa lukukokemusten jakaminen yhteisessä kirjaston lukupiirissä on jatkunut.

Riemukas Huovisen kustannustoimittajan silloin vielä WSOY:n Touko Siltalan järjestämä lukijatapaaminen Oulussa jäi mieleen. Noukin Veikon kyytiin Konstankujalta nautittuamme Hilkkarouvan maukkaan lounaan ja ajelimme Ouluun tapaamiseen. Veikko kertoi lääkärin hillinneen hänen tupakoimistaan, mutta matkoja ei lasketa. Siispä minäkin ostin pikkusikaareja, ja pysähdyimme ajomatkan aikana usein pössyttelemään linja-autopysäkeille. Keskustelimme autoista, Huovinen piti leveärenkaisesta farmaristani, Nissan Primerasta. Pohti farmarin hankintaa perikunnan iloksi. Keskustelimme nykyajan muotitermeistä, jotka Huovisen mielestä jo muistuttivat vanhasta DDR:stä outoine lyhenteineen. Kuten tunnettua, urheilu kiinnosti kirjailijaa, hän tunsikin tarkkaan pesäpallotilastot, vaikken häntä koskaan pesäpallostadionilla tavannut. Oli varsin hauska meno- ja paluumatka.

Oulun kirjaston Pakkala-salilla olivat Huovisen ja Touko Siltalan lisäksi kirjailijoista paikalla mm Kari Hotakainen, Tuomas Kyrö, Roman Schatz ja Joni Skiftesvik. Yleisöä pakkautui sali täyteen. ”Ensi kerralla taitavat tulla jonottomaan makuupussien kanssa,” veisteli Veikko. Arvelen Huovisen olleen suurin vetonaula.

Tilaisuuden jälkeen Touko Siltala tuumi, että nyt minä, tunnettujen kirjailijoiden seuraan ensimmäisen kerran päässyt lukija, opin kohta, että kustantajan tehtävänä on kustantaa. Menimme siis värikkään köörin kanssa oululaiseen ravitsemusliikkeeseen, söimme ja paransimme maailmaa. Oulusta lähtiessä kävimme hakemassa tuliaiset Oulun silloin hyvästä kauppahallista, kalaa pääasiassa.

Huovisen kirjoille kotonani on oma hylly

Aikuisiän Huovis-lukukokemuksista Puukansan tarina ja Pojan kuolema nousivat minulle tärkeiksi. Pojan kuoleman ruukaan lukea aina kun joku minulle tärkeä kuolee. Kirjan lämmin isänrakkaus on ylittämätön. Jos arki tympii, luen lyhyitä erikoisia. Kyllä Öllerijaurin suuri kuikka nostaa mielialaa poikkeuksetta, Jutta Grahnin aviomiehen tai oravanmetsästäjän persoonasta puhumattakaan.

Puukansan tarinaa käytettiin jopa oppikirjana metsäalan oppilaitoksissa. Huovinen piti sitä yhtenä tärkeimmistä teoksistaan. **Kehotan kaikkia, myös pohjoisten metsien luonnolliseen dynamiikkaan perehtymättömiä lukemaan kirjan. Antaa eväitä nykyiseen outoon metsäkeskusteluilmapiiriin. Skandinavian metsät ja täällä harjoitettu kestävä metsätalous ovat ratkaisu ilmastonmuutokseen, ei maapallon ekologista tasapainoa horjuttava elinkeino. Tropiikin piittaamattomat riistohakkuut ovat eri asia.**

Minulle Huovinen oli sillanrakentaja eri yhteiskuntaluokkien, työntekijöiden ja pomojen, ja myös ihmisen ja luonnon välillä. Huovinen loi mm pieneläjistä kadehdittavan laaja-alaisia ja mielikuvituksekkaita älykköjä ja kuvaili hellän ironisesti herrojen typeryyksiä, kuten Kasinomies Tom, pankinjohtajat ja diktaattorit.

Kuinka kauniisti Huovinen kuvasikaan Konsta Pylkkäsen luontosuhdetta ja viimeisiä päiviä kirjassaan Konsta etsii kortteeria: *”Konsta odotti hetkeä, jolloin jättiläishaavassa ja nuoressa haavikossa olisi taas lehti. Silloin hän istuisi aamuisin ja iltaisin vanhalla kannolla haapapuun alla. Hän koettaisi ymmärtää mitä lipisevällä haavanlehdistöllä on sanomista. – Silloin hän muistelisi kaikkia päiviään Pohjoisen saloilla.”* Tämä hellyttävä kuvaus päätyi Huovisen kuolinilmoitukseen.

Vaativuudessaan Huovinen oli todellinen kainuulainen. Joskus hän huokaisi minulle, etteipä häntä kunta ole paljon muistanut. Kysyin asiaa silloiselta Sotkamon sivistyspalvelujen päälliköltä Tuula Jakoselta, joka myös huokaisi: on yritetty, mutta ei ole moni aloite kelvannut. Konstankuja saatiin kadunnimeksi ja Nina Ternon Havukka-ahon ajattelija -patsas pystytettiin Sotkamon

Hirvenniemen puistikkoon syyskuussa 1989. Siitäkin Huovinen toivoi, että patsas omistetaan hänen tuotannolleen, ei hänelle henkilönä. Samaten Heinämäkeen pystytetty Huovis-näreikkö omistettiin myös hänen isälleen ja sedälleen, jotka niin ikään olivat metsänhoitajia. Metsäpolun Huovisen laatimat tekstit hykerryttävät: ympäröiviä metsiä tulee käsitellä kulloinkin voimassa olevien metsänkäsittelyohjeitten mukaan.

Vaativuudesta jäi mieleen myös se, etten muista Huovisen koskaan käyttäneen hänelle myönnettyjä kunniatohtorin ja professorin arvonimiä.

Vaativuuden kainuulaisen lähdön ajat

Havukka-ahon ajattelijan uuden elokuvaversio kuvausten aikoihin Huovinen sairastui vakavasti. Hän ehti kuitenkin käydä kuvauksissa ja transponoida havukkalaiskuvaukseen lauseen viimeisestä Konsta-kirjasta. Tutkijoiden anatomian kirjaa selatessaan Konsta tuumi ihmishengen asuvan resusessa pesässä.

Syksyllä 2009 Hilka Huovisen luona käydessäni hän pyysi minua käymään katsomassa sairasta kirjailijaa Sotkamon terveyskeskuksessa. ”Saattaa piristyä,” Hilka tuumi. Vein mielenkirkistykseksi pienen porssiinijänoksen, koska mehtuaika oli parhaimmillaan. Kerroin kirjailijalle, että uusi kokonainen versio Havukka-ahon ajattelijasta valmistuu pian, johon Veikko tuumi, ettei hän sitä enää ehdi nähdä. Oli oikeassa: kirjailijalle kiirehditty versio valmistui päivä kuoleman jälkeen. Soitin tuottaja Marko Röhrille heti kun kuolinviestin sain, ja Röhr ilmaisi surunsa ja harminsa päivän viiveestä.

Huovinen menehtyi 4. lokakuuta 2009, vaikeaan sairauteen mutta ei mielestäni sen murtamana. Eli hyvän elämän ja hyvän vanhuuden perheensä kanssa, tuotti työllään iloa jo useille lukijapolville ja asuu pysyvästi hänet tai hänen kirjansa tunteneiden sydämessä.

Siunaustilaisuus oli kaunis ja lämmin hengeltään. Huovisen kuolema merkitsi kirjailijaseuran intensiivisen alun päättymistä elämässäni.

Kainuulainen ei halua olla esillä, mutta haluaa kyllä saada aikaan jotakin. Toivon ja uskon, että lukijoiden kiitollisuutta elämäntyöstään Veikko Huovinen sai kokea viimeisinä vuosinaan mukavina tilaisuuksina ja lukemisen syttymisinä.

Ideoita juhluvuodelle

Huovisen satavuotisjuhlavuodelle esitän kaikille seuran jäsenille kaksi ideaa, joista toinen on kotoisin seuran alkuajoilta. Kun Huovinen kuoli, pidimme Kuhmon Huovis-lukupiirin voimin Kuhmon kirjastolla lukutilaisuuden hänen muistokseen. Jäsenet lukivat lempikohtiaan Huovisen kirjoista. Se oli kunnianosoitus kirjailijan elämäntyölle. **Voisiko Huovisen julkisia lukutilaisuuksia järjestää jäsenten voimin kirjastoilla lisää 100-vuotisjuhlavuoden kunniaksi?**

Toinen idea on vaativampi. Suomessa keskustellaan juuri nyt vanhusten hoidosta. Olen käynyt tuttuja katsomassa hoivakodeissa. Toivottiin ääneen lukemista. Myös muistisairas muistaa vanhoja asioita. Moni kuuluu huonosti liikkuviin, mutta henkisesti hyväkuntoisiin. Päivät tuppaavat olemaan pitkiä. Luin Rovaniemellä Bakulaista pahlavaa, ja parasta tuokiossa olivat Huovisen juttujen synnyttämät porinat.

Entäpä jos Huovis-seura aktiivisena toimijana kantaisi kortensa kekoon ja ilahduttaisi, kunkin jäsenen kotipaikkakunnalla, hoivakotiin päätyneiden arkea lukemalla ääneen. Uskon hoivakotien suhtautuvan asiaan lämpimästi. Kortteerinsa löytäneet Konstan hengenheimolaiset ilahtuisivat.